

RESTAURAREA CEASULUI CU CARILON DIN TURNUL PALATULUI CULTURII DIN IAȘI

Ion Cristea, prof.

Restaurator metale. Restaurator mecanică fină și orologerie. Iași

Abstract. *The rehabilitation works at the Palace of Culture in Iași took place for 8 years and ended in the spring of 2016. During this time, the clock worked, except for the period when it was done with the works on the Tower, more precisely in the mechanism room. The clock was built in Germany and in 1925, with the inauguration of the Palace of Justice, it began to function. The advanced wear of component parts has led to a complex restoration process that has been successfully completed.*

Keywords: *treasure, ornament, restoration*

Lucrările de reabilitare de la Palatul Culturii din Iași s-au desfășurat pe o perioadă de 8 ani și s-au finalizat în primăvara anului 2016. În tot acest timp, ceasul a funcționat, exceptând perioada în care s-a ajuns cu lucrările la Turn, mai exact în sala mecanismului. Ceasul a fost protejat inițial cu folie pentru a nu pătrunde praf și moloz în mecanism. Această măsură s-a dovedit a fi insuficientă, el trebuind să fie protejat cu o carcasă din scânduri pentru a se evita diverse loviri ce puteau apare în timpul lucrului.

Fig. 3.1. *Ceasul din turnul Palatului Culturii, Iași.*

Inițial, prin protecția făcută fără a se vedea la fața locului, s-a dispus ca încăperea să fie eliberată de mecanism pentru a se putea efectua lucrările la planșeu. Menționăm că ceasul este instalat în trei Săli care au aproape 300 m². Ceasul este construit în Germania, și în anul 1925, odată cu inaugurarea Palatului de Justiție, a început să funcționeze. În anul 1984 s-a efectuat o restaurare generală având o echipă deosebită formată din șapte oameni de la I.M.A.M.U.S., condusă de un excepțional specialist, Lazu Constantin. Având atunci o uzură avansată, precum și alte cauze – roți uzate prin deteriorare, ceasul a încetat să mai funcționeze. Era foarte important deoarece în 1970 se executase sonorizarea în tot orașul Iași și odată cu oprirea ceasului nu se mai auzea Hora Unirii în Iași.

Cu aceasta ocazie a restaurării din 1984 s-au efectuat și unele piese de rezervă, bușe și roți dințate. În cele din urmă, proiectantul a înțeles că atât mecanismul ceasului, carillonul, clopotele și sistemul de transmisie a mișcării la clopote nu pot fi dezamblate și scoase din cele trei încăperi. S-a înțeles acest lucru după ce s-a văzut că atât mecanismul cât și clopotele nu stau pe planșeu, ci că au grinzi proprii de metal care intră direct în pereții turnului. În această situație s-a putut lucra la planșeu, putând fi refăcut parțial sau total, cu mecanismul și carillonul bine protejate.

În tot acest timp au fost o serie de lucrări privind protejarea întregului ansamblu care asigură transmiterea mișcărilor de la Ceas la carillon: șufe, scripeți, sistem de susținere, etc. După terminarea lucrărilor de la Turnul Palatului, acoperișul de 50 m înălțime și cele trei încăperi ale ceasului, fiecare înaltă de 9 metri, s-a procedat la antifonarea sălii carillonului, care, de fapt, este locul de unde se face transmisia sonorizată și sala trebuia să fie ca un studio de transmisii radiofonice.

Abia după ce s-au finalizat lucrările constructorilor s-au putut începe lucrările la ceas. Acest ceas este un ceas mecanic ce funcționează pe baza invenției făcute de George Graham (07.07.1673 – 20.11.1751), ceasornicar, inventator și geofizician englez care a inventat dispozitivul „*mers cu piedică ancoră*”, obținând astfel un sistem de oscilații întreținute care asigură o măsurare cu precizie a timpului.

Astfel că acest ceas mecanic se compune din tamburi, roțițe, șufe, sisteme de ghidare, piese care sunt în mișcare și care mereu trebuiesc unse. În perioada lucrărilor de construcție, cu toată protecția efectuată, vaselinele și uleiurile s-au încărcat de praf. Au mai intervenit accidente și unele piese au trebuit să fie reparate. S-a procedat la o spălare generală a întregului mecanism cu dizolvanți până la curățarea corectă a mecanismului. S-au făcut completările necesare și de un mare ajutor au fost mai mulți specialiști, ca strungarul Radu Negruți, mecanicul Ion Zăstăuceanu, ing. Mihai Podar, ing. Nicu Grădinaru și alții.

S-au pus șufe noi acolo unde au fost uzate. De asemenea, o problemă nouă a apărut prin faptul că atât pardoseala cât și tavanul au căpătat altfel de dimensiuni și diverse sisteme de transmisie au trebuit redimensionate.

O problemă deosebită a apărut prin faptul că precizia acestui ceas mecanic trebuie să fie în pas cu precizia ceasului electronic. În acest sens, după multe căutări, împreună cu prof. Pantelimonescu de la Catedra de Automatizări și Calculatoare, s-a executat un dispozitiv care poate prin calculator să regleze permanent mecanismul de ceas și astfel ceasul mecanic să afișeze ora exactă. În situația în care vom avea

sonorizare în tot orașul Iași, este normal ca Ceasul din Turn să dea ora exactă și să cânte la fiecare oră „*Hora Unirii*”. În acest fel, cu echipa amintită și cu alți colaboratori, s-a reușit restaurarea ceasului și odata cu inaugurarea ce s-a făcut după terminarea lucrărilor de la Palat să înceapă să funcționeze și Ceasul cu Carillon din Turn.

Prin această restaurare s-au rezolvat mai multe probleme, și anume: întoarcerea automată la fiecare 12 ore, ungerea automată și permanentă a sistemului cu roțiță ancarată și cel mai important lucru este mersul cu precizie de oră exactă, fapt ce duce la posibilitatea realizării din nou a sonorizării în orașul Iași, precizia fiind un element central astăzi, dacă ne gândim la ceasurile cu cuarț de care dispune tot publicul.

Cu această ocazie este bine să amintim despre soarta ceasurilor de turn. La ora actuală, aceste ceasuri sunt într-un adevărat dezastru. Acest lucru se datorează în primul rând legislației, aceeași legislație care se ocupă de bunurile de patrimoniu, dar unde nu se amintește nicăieri de ceasurile de turn. Este incredibil cum turnul sau clădirea unde este amplasat ceasul este de patrimoniu, iar despre ceas nu se suflă o vorbă. Aceste ceasuri de turn sunt astfel în proprietatea bisericilor sau a primăriilor în general. După 1990 a început marele dezastru. Unele au fost demontate și duse la fier vechi în iureșul care a cuprins toată industria României. Altele au dispărut... S-au mai păstrat unele în diverse locuri unde s-a încercat înlocuirea lor cu ceasuri electronice. Dar acestea, după ieșirea din garanție, impun o mentenanță adecvată și reparații. Acestea implică costuri serioase și multe stau sau merg aiurea. Acestea nu seamănă cu cele mecanice care au la activ între 100 sau 200 de ani de funcționare.

În unele locuri, ca la Bârlad de exemplu, directorul de la muzeu a reușit la timp să recupereze din turn mecanismul, dar fără pendul, care era din fontă, fără șufe, fără transmisiile mecanice, etc. Întâmplător, acest ceas este cu 10 ani mai vechi decât ceasurile menționate de istoricii fabricii Wolff din Germania. Deși aceste ceasuri prezintă un potențial turistic deosebit, ne gândim la cele care pot fi vizitabile, cât și la faptul că pentru turiști în general, ceasurile din turnuri sunt o atracție deosebită în zonele vizitate. În unele localități, prin această modernizare a ceasurilor de turn de a da ora exactă se încearcă revenirea și punerea în funcțiune a lor, ele fiind mult mai rentabile și accesibile din toate punctele de vedere. La noi, puține ceasuri de turn pot fi vizitabile. Pe lângă cel de la Sighișoara, care atrage mii de turiști și cel de la Sibiu, menționăm că după reabilitarea Palatului Culturii, care a durat 8 ani, s-a rezolvat un lucru extraordinar, și anume posibilitatea de vizitare a Ceasului cu Carrilon. Dacă acest lucru nu s-a putut face până acum, a fost dintr-o cauză foarte simplă și anume: calea de acces spre cele 3 încăperi în care este amplasat ceasul se face prin podul Palatului Culturii din niște scopuri ale proiectului Palatului de Justiție. Amintim că până în 1954 a fost Palat de Justiție și apoi a trecut la Cultură.

Cu ocazia reabilitării executate la Palat s-a instalat un lift cu capacitatea de 8 persoane, s-a executat un culoar metalic conform cu normele pompierilor și în felul acesta, ceasul poate fi vizitabil. O problemă importantă pentru viitor sunt cei 370 m² care pot fi amenajați muzeistic pe viitor. Această realizare, de a deveni Ceasul cu

Fig. 3.2. Secvențe privind Ceasul cu Carrilon din Palatul Culturii, Iași.

Anul 2000

Anul 2016

Fig. 3.3. Secvențe privind Ceasul cu Carrilon din Palatul Culturii, Iași.

Carillon vizitabil, e o realizare deosebită a tuturor celor care s-au ocupat de reabilitarea Palatului Culturii.

Un lucru deosebit ne spune acest ceas la fiecare oră din 1925: că la Iași este locul unde s-au înfăptuit cele 3 uniri ale românilor: cea a lui Mihai Viteazul, cea a lui Alexandru Ioan Cuza și cea de după Primul Război Mondial.

Ar fi bine să nu uităm acest lucru și să facem tot posibilul ca sonorizarea să se audă din nou în tot Iașul și nu numai, adică să se continue acest mare proiect început în 1970.